

ԲՈՒՈՐԻ ԱՌԱՋ ԲԱՑ, ՄԱՔՈՒՐ ՍԻՐՏ

Համո Սահյանը պոեզիայի էության կոչման մասին մի հիանալի բանաստեղծություն ունի.

Եվ քո աչքերը հարցնում են դարձյալ,
Թե ո՞վ եմ և ի՞նչ,
Եվ իմ ճանապարհն ինձ ուր է տանում...

Հասկանալի է, որ սա բացատրություն է բոլորիս ու նաև ինքն իր առջև, բայց բանաստեղծությունն ահա, չգիտեմ պատահակա- նորեն թե նրա իսկապես հարցական աչքերին ի պատասխան, ծոնված է Սուրեն Աղաբաբյանին: Կարծում եմ՝ արդարացի ծոն է. մեր բոլորից ոչ ոք այնպես չի կրում մեր բոլորիս ու յուրա- քանչյուրիս, առհասարակ հայ գրականության ու մշակույթի ներ- կայի ու ճակատագրի հոգսը, ինչպես Սուրեն Աղաբաբյանը, մեզանից ոչ մեկի աչքերում այնպես չի մթնում ու փայլում մյուսիս ծախողումն ու հաջողումը, ինչպես Աղաբաբյանի աչքերում: Եվ դա, կարծում եմ՝ ոչ թե պարտականության բերումով, այլ որ բանաստեղծ էություն է,- բանաստեղծ, ստեղծագործ, երկնող,- իր դեպքում պարտականությունն ու կոչումը իրար գտել են: Աստ- ված ինքը և ինքը Աղաբաբյանն էլ չէին ասի, լավ թե վատ, բայց կարող էր նաև բանաստեղծ, դրամատուրգ, արձակագիր լինել. ահա թե որտեղից է բխում նրա ներսից զրույցը բանաստեղ- ծության, դրամատուրգիայի, արձակի մասին, ահա թե ինչու են հազվադեպ նրա հարձակումները բանաստեղծության, դրամա- տուրգիայի ու արձակի ծախողումների վրա և ինչու է հաճա- խակի, գրեթե անընդհատ կշտամբանքը քննադատությանը, սեր ու կշտամբանք, որ առաջին դեպքում մայրական երանգի ինչ-որ ներողամտության, երկրորդում հայրական խստակեցության ու ինքնախարազանումի են հասնում: Դա... վատ չէ, նույնիսկ լավ է, կամ ոչ լավ է ու ոչ էլ վատ, դա մեզ ուղղակի հնարավորություն է տալիս ասելու, թե ինքն Աղաբաբյանը այնտեղ է, իր սիրտը՝ այստեղ (ընդգծելը, ինչպես նաև «մոտավոր» բառերը չակեր- տավորելը իր ոճից են գալիս,- Հր. Մ.), կարող ենք, այնուամե- նայնիվ, ասել, թե այդ չափազանց սիրո և չափազանց խստության համադրումից, որ ինքը Սուրեն Աղաբաբյանն է, արտածվում է մի ճշմարտություն, որ այս միամիտ ու խորամիտ, բարդ ու հասա- րակ, հարափոխ ու անփոփոխ, միշտ հին ու նոր եզերքների միջև տարուբերվող, հայացքով հետ և ընթացքով առաջ սլացող կյանքի գեղարվեստական յուրացման խնդրի առջև քննադատ- գրականագետը և գրողը հավասարապես դեմառդեն և հավասար պատասխանատվությամբ են կանգնած և առավել՝ քննադատ-

գրականագետը մի քայլ առաջ, քանի որ գրականագիտություն-քննադատությունը վերջին հաշվով կանոնավորված, իմա՝ կյանքի դեմ գինված գիտություն է և կյանքը նրա առաջ պիտի որ դարաններ չունենար, գրականությունը, այնուամենայնիվ, գիտու-թյուն չէ և միշտ ենթակա է որոգայթների:

Քաղաքացիական խիզախությամբ օժտված՝ ինքը Աղաբաբ-յանը կյանքի և գրականության միջև այդ դիրքերում է ջանում, բորբոքվում, հաճախ բռնկվում է և՛ ուրիշներին ու բոլորիս նույն-պես օժտելու իր հանդգնությամբ, որի ակունքը խոր գիտակցումն է ժողովրդի լինելության մեջ ազգային մշակույթի և աշխարհի առջև ազգի պատմական առաքելության:

Իր ծննդյան քառասնամյակը, հիսունամյակը և ահա վաթսու-նամյակը նույնպես Աղաբաբյանը դիմավորեց քննադատության տարափի տակ: Հիսունամյակի «կրակոցների» օրերին մոռացու-թյան տրվեց այն հանգամանքը, որ քառասնամյակի «մեղադրա-կանին» մի ամբողջ տասնամյակ «մեղայական» էր հաջորդել և վաթսունամյակի «դատապարտմանը» մոռացվեց նրա ճշմարտա-ցիության և մեր «մեղանչման» նախորդ տասնամյակը, մենք ամեն անգամ մոռանում ենք, որ նա մեզանից պարզապես հեռուն է տեսնում, որ մեկը կարող է բոլորից հեռուն տեսնել:

Գրականությունը, ինչպես և կյանքը, նրան անակնկալների չի բերում, նրա իմացությունների ծավալը թույլ չի տալիս անա-կնկալի գալ, կարելի է ասել՝ ամեն ինչ գիտի և նույնիսկ նախա-պես գիտի: Աչքն ու զգացողությունը սրել է այն աստիճան, որ հաճախ «քթով» է կարդում, հաճախ չի կարդում՝ բայց գիտի ինչն ինչոց է, հաճախ գիտի ընթացքն ինչպես է շարունակվելու և աչքը պահում է բազում բավիղներից ճիշտ այն մեկի վրա, որտեղից հայտնվելու է անհայտ ուղիներով ճամփորդության մեկնած գրողը և հաճախ էլ, շատ հաճախ, «Մայր Հայաստանի» նշա-նավոր կեցվածքով նստում է «ի մեջ ավերակաց». այդ նշանակում է, որ նախորդներից նկատված այսինչ երևույթը արժանի էր խորացվելու, որպեսզի ազգային գրականության մենաշնորհ ու դիմորոշ գիծ դառնար, բայց հետնորդներս ի զորու չենք եղել, երևույթն այդպիսով իր լիարժեք դրսևորումը չի ունեցել և վրի-պանքի տպավորություն է անում: Իր այս բազում շնորհները, ի վերջո, մի խոշոր շնորհ են՝ այսօրվա մեջ պատմականն ու պատ-մությունը տեսնելու եզակի կարողություն: Դա քո՝ հայոց լեզվի, մարդկանց քո ցեղի, քո տոհմի, անձամբ քո «դժար վարժու-թյամբ» ձեռք բերված ջինջ պարզատեսությունն է:

Գործուն մասնակիցն է եղել սովետահայ ամբողջ գրակա-նության, անուն առ անուն բոլոր գրողների ծնունդին ու վե-րածնունդին, զնահատմանն ու վերազնահատմանը, շատերին

ուղեկցել է ակունքից մինչև խաղաղ հանգրվան, մի խոսքով՝ գլխավոր ստեղծիչներից մեկն է եթե ոչ բուն գրականության, ապա՝ բարեբեր այն միջավայրի, ուր այսօր «կայանում է» մեր գրականությունը:

Հազար ու ավելի (եթե կարող է, ճիշտ քանակը թող ինքը հիշի) մենագրությունն ու հոդված է ստորագրել, ՍՈՒՐԵՆ ԱՂԱԲԱԲՅԱՆ անունն այդուհանդերձ հեղինակներից փնտրվող, ցանկալի անուն է, այդ գլխավորույս քանակի մեջ խոսքն այսինքն չի արժեգրկվել, զրաքննադատությունն ուրեմն նրա համար կեցվածք չէ, այլ տարերք՝ ի՞ր տարերքը. ի՞նչ կարծիք է ունենալու Աղաբաբյանը, ի՞նչ է ասելու և մանավանդ չի՞ լռելու, իսկ նա լռել գիտի, և գրողներիս համար ամենավիրավորականը նրա լռությունն է:

Զգիտեմ ասեմ, թե չասեմ, ծանր հիվանդ պառկած էր, ծխել, խոսել, շարժվել, հուզվել չէր կարելի, և ահա բժիշկներն ասացին, որ լսել նույնպես չի կարելի: Այդ նույն օրերին էր, որ մեր ամբողջ մամուլը նրա ստորագրությամբ հոդված հոդվածի հետևից էր տպագրում, և այն տպավորությունն էր, թե հիվանդանոցային հիվանդը մենք ենք, իսկ ինքը խմբագրությունների վրա հոդվածներ է ցրում: Հանրապետական մարզադաշտի շնչառության ելևէջը չէր կարելի լսել, և բժիշկները ծանր թմբիրի երկժամյա վարագույր իջեցրին նրա և մարզադաշտի միջև: Ինքը հետո ասաց, որ չթմրած գիտակցության խորքերում լսել է մարզադաշտի բոլոր շառաչներն ու բոլոր լռությունները: Գրականագիտական ուսումնասիրություն կլինի թե բանաստեղծությունների շարք, արձակի հաջողված էջեր կլինեն թե պատմագրության նվաճում կամ նահանջ, մեկիս ընտանեկան անախորժությունը կլինի թե հանրապետության հաջողությունը, այսինչ մարզում բոլորիս ու յուրաքանչյուրիս հաջողությունն ու ձախողումը, նա այնքան է իրենը համարում, սրտին այնպես մոտ է ընդունում, որ ամեն անգամ վարագուրային մեկուսացումը պարտադիր է թվում: Գրականությունը միշտ և ամեն անգամ սկիզբ, փորձ ու հանդգնություն է, և Աղաբաբյանի ներկայությամբ, որ համագոր է հովանավորության, կարելի է հանդուզն լինել: